

Diversiteit en het leren van de leraar

Robert-Jan Zuiddam & Hans Schuman

Het is maandagmiddag, 9 december 2019 om precies te zijn. Vorige week was het Sinterklaas en volgende week gaan we kerstfeest vieren. Sinterklaas is voorbij, maar de gevolgen zijn nog duidelijk merkbaar in de afwezige, wat verdoofde blikken van de kinderen van groep 8. Ja, zelfs bij deze kinderen die volgend jaar als jongste 'bruggers' op het VO zullen rondstappen, is de invloed van onze goedheiligman tekenend aanwezig. En op een onverklaarbare wijze hebben we juist deze maand uitgekozen, om onze muzieklessen een positieve impuls te geven. Van buiten de school komen mensen muzieklessen geven waar we niet aan toe zijn gekomen. Op diezelfde maandagmiddag dus.

Ik, Robert-Jan, ben leraar van groep 8a van de Koningin Wilhelminaschool in Voorthuizen. Een groep met bijzondere kinderen, waaronder een jongen met het syndroom van Down. Ik ben sterk betrokken bij al mijn leerlingen, maar zeker als ze een beetje anders zijn, of als anderen dat vinden, of als de leerling het zelf is gaan geloven. Elk mens is immers bijzonder en het waard om gezien te worden.

Vanaf augustus 2018 heb ik de functie gedragsspecialist gekregen en geef ik leiding aan de werkgroep gedrag op mijn school. Om op een goede manier leerlingen, ouders en collega's te kunnen ondersteunen en begeleiden ben ik begonnen met de masteropleiding Educational Needs (EN), specialisatie Gedrag bij het Seminarium voor Orthopedagogiek (Hogeschool Utrecht). Dit schooljaar kreeg ik Tim, een jongen met het syndroom van Down, in de klas. Daarom besloot ik de keuzemodule 'Begeleiden van leerlingen die functionerings- en participatieproblemen ervaren' te volgen.

BEROEPSPRODUCTEN¹

Voor deze module heb ik zeven beroepsproducten gemaakt. Ik heb me hierbij gericht op Tim. Het werken aan deze beroepsproducten hebben mij geholpen vanuit verschillende perspectieven naar Tim te leren kijken. Ik was steeds beter in staat om daarbij niet zijn beperking, maar vooral de mens Tim te zien. Ik was verrast hoe de inhoud aansloot bij wat

¹ Beroepsproducten zijn het resultaat van opdrachten die de student uitvoert in de eigen beroepspraktijk.

Tim zit onder z'n tafel. Het schelle, doordringende geluid van de vele xylofoons wordt hem teveel. Hij heeft het echt geprobeerd. Een minuut of wat geleden tekende hij nog allerlei noten op of onder een notenbalk en probeerde hij de juiste tonen op de xylofoon mee te spelen. Maar nu is het genoeg. En dus heeft hij er voor gekozen om afstand te nemen. En de rust op te zoeken.

Tim zet zijn koptelefoon op.

Na de muziekles gaan de kinderen lezen in hun eigen leesboek. Het wordt rustig, niet lang daarna helemaal stil. Tim komt onder zijn tafel vandaan en verdwijnt in de tussenruimte naast ons lokaal. Zonder boek kruipt hij onder de werkplek en begint zachtjes te huilen. Bij Tim is de onrust nog niet verdwenen. Hij heeft meer rust en ruimte nodig en dat weet hij.

ik van huis uit heb meegekregen. Ik kom uit een christelijk gezin en werk op een christelijke basisschool. Onze normen en waarden komen voort uit de manier waarop Jezus met mensen omging. Hij keek niet naar wat er allemaal niet klopte, of anders was, maar Hij keek naar de mens en doorzag wat deze nodig had. Zo wil ik ook naar Tim kijken. Tim is een mens en geen 'downer'. Schuman (2013) heeft het hierbij over *people first language*: wees je ervan bewust wat de impact van je taalgebruik is: versterkt dit de persoon, de mens, of versterkt het juist de beperking?

Precies zoals op die maandagmiddag in december heeft Tim ons allemaal een lesje 'eigenaarschap' gegeven, inmiddels een kernbegrip op vele basisscholen.

Hij leerde ons dat kinderen zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen om weerstand te bieden aan de onrust om hen heen. Tim hield interne controle over het nemen van een Time-out, niet omdat dat moest van de leraar, maar omdat hij daar zelf voor koos.

De klas, inclusief de leerkracht, heeft al veel geleerd van Tim. Dat je gelukkig kunt zijn bijvoorbeeld, in een wereld die jou niet begrijpt. Dat was bij Tim al te merken op de eerste schooldag na de zomervakantie, toen hij mij vol passie een knuffel gaf en zei dat hij zoveel zin had in dit schooljaar en bijna niet had kunnen wachten om zijn vrienden weer te zien.

mensen om hem heen. Hij hoefde het niet alleen te doen, de anderen zouden hem gaan helpen. De rol van zijn vriend en klasgenoot Rob was indrukwekkend. Hij fungeerde als tolk, als Tim niet goed te verstaan was. Hij fungeerde als notulist en schreef na overleg met Tim de juiste woorden op. En hij fungeerde als het geheugen van Tim en kwam met voorvallen die Tim zich niet meer goed kon herinneren. Met groot respect en in een ontspannen sfeer werd er over en met Tim gesproken en werden samen woorden gevonden voor wat Tim wilde duidelijk maken over wie hij is en wat hij nodig heeft. Juist daardoor had hij de regie en werd zijn stem gehoord.

EIGEN REGIE

People first language kwam ook prachtig tot uitdrukking in het maken van een One Page Profile, een uniek portret van Tim op één A4tje. Aangespoord door person driven planning, waarbij de eigen kracht van de leerling en zijn sociale netwerk gebruikt worden, had Tim drie mensen

HET GROOT OVERLEG

Ditzelfde respect en het centraal stellen van wat Tim nodig heeft, was terug te vinden in het groot overleg. Professionals uit verschillende disciplines spraken met elkaar over de ondersteuningsbehoeften van Tim. Iedereen had een gelijkwaardige inbreng, de mens Tim stond centraal en degelijke oplossingen werden bedacht in het belang van Tim. Zowel school, het samenwerkingsverband en ouders waren betrokken en konden vanuit hun expertise hun aandeel hebben. De samenwerking was krachtig en effectief en had een interprofessioneel karakter (Van Zaalen et al., 2018). Voor deze interprofessionele samenwerking was echter niet bewust gekozen, het was ontstaan gedurende de jarenlange samenwerking.

uitgekozen die hem hierbij mochten helpen. Tim had de regie en bepaalde wat er opgeschreven werd, het ging immers om hem, hij stond centraal.

Doordat Tim zelf de samenstelling van de groep bepaald had, was hij ontspannen en blij met de

Dit ben ik op 1 bladzijde

Tim

Wat er belangrijk voor mij is

Vrienden
Werken
Juf Ans
Samenwerken
Iets leuks
tussendoor doen
Geholpen
worden
Stiften
Samen werken
Koptelefoon
Rust
Muziek
Zingen

Wat anderen mooi en leuk aan mij vinden

Ik ben grappig
Het is leuk om met me te spelen
Ik kan goed tekenen
Ik kan goed samenwerken
Ik kan goed werken
Ik kan goed problemen oplossen
Ik speel met verschillende kinderen
Ik doe goed mee
Ik ben altijd blij
Ik kan goed beatboxen
Ik ben sterk
Ik ben lief en aardig

Hoe je mij het beste kunt helpen

Vrienden om me heen
Iets leuks tussendoor mogen doen
Even uitleg geven als het anders gaat dan anders

Maar de belangrijkste persoon in dit overleg miste, Tim. Als dit overleg had plaatsgevonden na het volgen van deze module had ik hem er zeker bij uitgenodigd en gevraagd welke personen hij er eventueel nog meer bij wilde hebben. Ik denk dat zijn vriend Rob dan ook deelgenoot was geweest. Daardoor was het pas echt een interprofessionele bijeenkomst geweest, waarbij de eigen regie van Tim nog meer tot uitdrukking had kunnen komen. Deze eigen regie kenmerkt het sociale model, waarbij de stem van de leerling centraal staat.

DE STEM VAN DE LEERLING

Onze school denkt misschien nog teveel vanuit het medische model, waarbij de leerling nauwelijks eigen keuzes hoeft te maken en de professionals verantwoordelijk zijn voor de geboden hulp. Het is een leerpunt voor mij als onderwijsprofessional, maar ook voor ons lerarenteam. Door als organisatie bewust te kiezen om het sociale model te volgen, kan de eigen regie van onze leerlingen veel beter tot uitdrukking komen, wat van groot belang is voor alle leerlingen, maar zeker voor de leerlingen die functionerings- en/of participatieproblemen ervaren. Wat kunnen we veel bereiken en leren als we de stem van de leerling centraal durven te zetten (Den Otter, 2015; Schuman & De Vries, 2020).

INCLUSIEF ONDERWIJS

De vraag dient zich aan, of onze school daarvoor wil en kan gaan. Willen en kunnen we leerlingen die functionerings- en/of participatieproblemen ervaren een plek bieden en eigen regie geven? Deze module heeft me geholpen te ontdekken dat onze school daar nog geen goed antwoord op heeft. Ieder kind is uniek en verdient gelijke kansen om zich te kunnen ontplooiën en de Koningin Wilhelminaschool wil dat ieder kind zichzelf mag zijn. Hoe dat echter vorm krijgt voor leerlingen als Tim, en of we daar als school toe in staat zijn, is nog niet duidelijk. Daar ligt voor ons een duidelijke uitdaging. De ratificatie door Nederland van het 'VN-verdrag betreffende de rechten van personen met een handicap' uit 2006 is vanaf 14 juli 2016 een feit. De weg naar de ontwikkeling van meer inclusieve scholen is gezet, zoals al in het Salamanca Framework

for Action uit 1994 wordt beschreven. Ik vind het inmiddels vanzelfsprekend dat iedereen het recht heeft om te participeren in onze samenleving. Leerlingen zoals Tim hebben het recht om op die plek onderwijs te krijgen waar zijzelf het beste tot hun recht komen en de mogelijkheden krijgen om volledig te participeren in alle activiteiten die het dagelijks leven in een samenleving typeren.

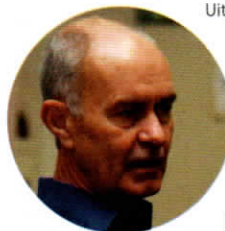
HET LEREN VAN DE LERAAR

Het volgen van deze module heeft me veel gebracht. Ik wil me als leerkracht en gedragspecialist inzetten voor de eigen regie van het kind, de stem van het kind en inclusiever leren denken en handelen. Omdat het past bij wie ik ben en mag zijn. Omdat het past bij de visie van onze school. Omdat die in de praktijk gestalte moet krijgen. Omdat de leerlingen er recht op hebben. Omdat Tim er recht op heeft.

In de eerste of tweede week van dit schooljaar ging Tim voor het eerst onder zijn tafel zitten. Het zag er vreemd en onnodig uit en ik had de neiging hem eronder vandaan te halen. Maar wat was het belangrijk dat ik dat niet deed en Tim de ruimte kon innemen die hij aangaf nodig te hebben. Tim wist veel beter dan ik wat hij nodig had. En dat is nog steeds zo. Als we Tim toch niet hadden, als ik Tim toch niet in de klas had gehad.

LITERATUURLIJST

- Den Otter, M. (2015). *Voicing: geef leerlingen een stem*. Dordrecht: InStondo.
- Schuman, H. & De Vries, P. (2020). *Passend onderwijs in de praktijk. Kernthema's en casuïstiek*. Utrecht: Perspectief Uitgevers.
- Schuman, H. (2013). Passend Onderwijs vanuit een internationaal perspectief. In: *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 52 (3-4), pp. 155-171.
- Van Zaalén, Y., Deckers, S. & Schuman, H. (2018). *Handboek interprofessioneel samenwerken in zorg en welzijn*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

**DR HANS SCHUMAN IS HOGESCHOOL-
HOOFDDOCENT BIJ HET SEMINARIUM
VOOR ORTHOPEDAGOGIE EN SENIOR
ONDERZOEKER BIJ HELIOMARE RD&E.**

**ROBERT-JAN ZUIDDAM
IS LERAAR VAN GROEP
8A VAN DE KONINGIN
WILHELMINASCHOOL IN VOORTHUIZEN.
WWW.KWSVOORTHUIZEN.NL**

